

Анатолій ТКАЧЕНКО, д-р філол. наук проф.

ORCID ID: 0009-0005-1268-1696

e-mail: anatolijtkacenko58@gmail.com

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

студенти

ОП "Літературна творчість, українська мова
і література та англійська мова"
e-mail: literaturna10@gmail.com

ШЕВЧЕНКО В ІНТЕРМЕДІАЛЬНИХ ВИМІРАХ

В епоху інформативної перенасиченості, залучення ІІІ до освітнього процесу згасає інтерес до читання. Здобувачі освіти активно послуговуються скороченими переказами літературних творів, чималий асортимент яких надає інтернет упереміж із улізливою рекламою лудоманії, "легких" заробітків на сумнівних махінаціях, шахрайстві, навіть зраді Батьківщини.

Одним із ефективних засобів педагогічного спротиву інформаційній агресії може бути домашнє завдання: прочитати художній твір, біографію митця, переглянути фільм, знятий на цій основі, і здійснити порівняльний аналіз перекодування первинного тексту в кінотекст. Це допомагає зацікавити літературним першоджерелом та його побутуванням у спорідненому виді мистецтва, а також боротися з наростаючою безграмотністю. Вдячним матеріалом для виправлення такого становища є життя і творчість Т. Шевченка, що посідає в нашому інтермедіальному просторі вагоме місце. У цій "касетній" статті ми обмежилися роздумами з приводу документально-мистецької кіноопеї "Тарас Шевченко. Заповіт" і дотичних до неї творів. Стаття складається зі студентських рецензій на окремі серії цього проєкту і дотичних до нього фільмів, із безпосередніх вражень, що відбивають спектр сучасних настроїв молоді, та з викладачєвого упорядкування.

Окрім суто мовностилістичного редагування, я свідомо не втручався в студентський полілог, прагнучи вислухати їхні думки, враження, висновки і не нав'язувати власних. Такий підхід сприятиме звільненню постаті й творчості світового генія Тараса Шевченка від схоластичної ритуалізації, олюдненню її й наближенню до молодих реципієнтів на відстань серця.

Навіть студенти-філологи, на жаль, дуже слабо обізнані з найбільшими здобутками української кінодраматургії, її взаємодії та синестезії з періододжерельними літературними текстами. Такий стан опанування знань спричинений і неприродними умовами сучасного навчального процесу, що відбувається то очно, то заочно й переривається постійними повітряними тривогами, вимиканнями світла й тепла, міграціями тощо.

Наше кіно, попри несприятливі умови, а то й у супереч їм, живе й розвивається, про що свідчать і нові документальні та мистецькі стрічки, як і те, що в коротких списках "Оскара"-2026 опинилися шість фільмів, пов'язаних з Україною. Употужнювати цей успіх покликані молоді покоління гуманітаріїв.

Ключові слова: українська література, кіно, інтермедіальність, інтернет-ресурси, візуалізація, документально-мистецька кіношевченкіана.

У наш динамічний час переглянути серіал тривалістю 680 хвилин одній людині не так то й просто, тому бакалаврантам 1-го курсу 2024–2025 навчального року (освітня програма "Літературна творчість, українська мова і література та англійська мова") було запропоновано переглянути по одному-два фільми кіноепопеї "Тарас Шевченко. Заповіт" і дотичні до неї кінотвори. Частково ці тексти були виголошені на Міжнародній науково-практичній конференції "Сучасне шевченкознавство: мультидисциплінарні дискурси" (11 березня 2026 року) в Навчально-науковому інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Нижче вміщую студентські рецензії та враження, відредаговані, доповнені й обрамлені викладачем.

Задля економії площі опускаю обов'язкову для рецензій паспортизацію фільмів, оскільки її легко можна розшукати в інтернеті. Вихід кіноепопеї був приурочений до 200-річчя від народин Тараса Шевченка. Цей творчий подвиг здійснили автори сценарію Іван Дзюба, Павло Мовчан, Борис Олійник, Станіслав Клименко (він же – режисер-постановник) та численний колектив кіномитців.

Основа культурного й загального розвитку (на матеріалі 1-ї й 5-ї серій)

Створення документального фільму про визначну постать чи історичну подію – це завжди надзвичайно складна та кропітка робота, адже на плечах усієї команди лежить відповідальність за те, щоб зображене максимально збігалось з тим, що було насправді. Фільми цього жанру цінні тому, що виконують освітню та культурну функції, тому дуже важливо тримати рівновагу між тим, щоб зацікавити глядачів, і потребою подати достовірну інформацію.

Перша серія – вдалий приклад документально-мистецького кіно. Зображені історичні події назагал ніби й відомі кожному українцеві. Усі знають, що Тарас народився в Моринцях, рано втратив батьків, перебував у кріпацтві, з якого був викуплений, навчався малярства, написав свою легендарну збірку і т. д. Здавалося б, що нового та цікавого можна дізнатися з фільму? Але виявляється, що завжди є інформація, яку можна почерпнути для загального розвитку! Чи змінилося моє сприйняття Шевченка як українського класика? Ні. Чи вартий цей фільм перегляду? Однозначно.

У першій серії йдеться про народження, дитинство та юність Шевченка. Насамперед хочу відзначити увагу до історичного контексту (як України, так і світу загалом). Той факт, що його родина має прямий стосунок до козацького роду, не став новим, але нагадування про відображення цих подій у його подальшій творчості таки необхідне. Немала частина фільму присвячена саме зовнішнім чинникам, що проливають світло на те, чому Шевченко звертався саме до цих тем.

Окрім детально зображених історичних подій, я звернула увагу на суспільно-побутові аспекти, що допомагають зануритися в той час. Обряд хрещення (до речі, для мене стало відкриттям, що хрещення відбувалося без присутності батьків), сцени, де вся родина й навіть сусіди збиралися, щоб послухати, як батько читає Святе Письмо, стосунки Тараса з сестрами – усі ці моменти показують Шевченка не лише як письменника з

підручника української літератури, що пише про нелегку долю України (таким звично його уявляти), а як живу людину, в котрої були дитинство, клопоти, щастя, переживання. Не можу сказати, що тут немає звичного уславлення постаті Шевченка, але замість отого піднесення ледь не до небесного рівня важливо побачити: він був передовсім людиною. Як ми. Тож дуже цікаво спостерігати за зображенням емоцій, переживань, інтересів та вподобань цієї людини. Ледь не провідним постає в письменника образ матері. Через те, що вона "зарання спать лягла", хлопчиків дуже бракувало того тепла, що лишалося тільки в спогадах, особливо через непрості стосунки з мачухою. У фільмі згадано "Тарасові науки", до яких належали: Гайдамаччина й козацька воля, народні пісні (особливо думи кобзарів), Святе Письмо й українська земля, її природа та люди.

Під час розповіді про Тарасове захоплення думами кобзарів ідеться про козака Мамаю. Мене зацікавило те, що в мистецтві є жанр народного малярства, присвячений портретам козака Мамаю, ніби написаним дитячою рукою. І були вони ледь не в кожній хаті. Вважалося, що козак Мамай виганяє з хати зло і дає господарям силу. Про таке спіритичне значення цих картин я навіть не здогадувалась...

Окремо хочу відзначити акторську майстерність. Раз у раз навіть забувала, що дивлюсь фільм, а не відео без сценарію про життя людей. У контрасті з тим, як грає переважна більшість сучасних акторів... Різниця справді відчутна. Крім того, не можу не згадати дивовижно чуттєву гру та спів кобзаря. Гадаю, цей момент дуже добре передає тогочасні настрої, дух українського народу.

До перегляду я досить скептично ставилась до подібних документальних фільмів, статей чи книг про Тараса, але тепер розумію, що дарма. Якщо навіть не зважати на поглиблення відомих фактів, маємо багато цікавої інформації для культурного та загального розвитку, особливо в наш час.

П'ята серія оповідає про перебування письменника в Петербурзі. Порівняно з першою, ця серія стала більш гнітючою, безрадісною. Це можна легко помітити лише поглянувши на кольори, що переважають в обох фільмах. Якщо в першому це

світлий, золотистий, як зображення спогадів із дитинства в рідному селі, то в п'ятому домінує темна гама: чорний, темно-синій, сірий, що дуже перегукується з переживаннями та моральним станом Тараса в той непростий період життя. Для мене цей контраст підкреслює, наскільки різнобічною людиною був Шевченко, і його здатність подолати будь-які випробування, що підготувала доля.

Я дивилась не так багато фільмів тих часів, але, попри це, одразу відчула контраст між тим, що знімають в Україні, та як зображують події в Росії. Все так депресивно й похмуро... Нічого нового. Як зазначили в сюжеті, цей період, як і все життя в принципі, вирізняється постійними очікуваннями. Але в мене склалися враження, що тут ідеться більше про безнадію та перебування, як то кажуть, "на межі". Особливо добре це помітно в тій сцені, де Тарас стоїть на даху, дивиться вниз, а закадровий голос ніби підказує, що ще один крок – і не гули б хрущі над вишнями, не сказав би батько синові "молись" та інші згадки його творів, яких світ міг би ніколи не побачити, якби Шевченко таки здався.

Ця частина видалась мені більш мистецькою і менш документальною, ніж перша. Практично весь фільм вибудований на сценах з акторами, які грали Тараса й дотичних до нього людей того періоду. У першій частині такі сцени поєднувалися з відео про козаків, мапами, портретами Шевченка, його картинами тощо. Сам фактаж подій, зображених у серії, вочевидь, не став для мене відкриттям, але мої знання були досить обмеженими та поверховими. Як зі шкільного підручника: у 1831 році потрапив до Ширяєва, через якийсь час познайомився з Сошенком та Гребінкою, а потім його викупили з кріпацтва. Проте у фільмі це зображується більш емоційно та "по-живому". Розкриваються переживання Шевченка, а також проблема його стосунків із Ширяєвим, який заздрив його майстерності й таланту.

Як я вже казала, майже всі події відбуваються в темряві, іноді навіть складно розгледіти персонажів. Але в тієї миті, як Тарас дізнався про звільнення, усе стає білим. Такий різкий перехід відображає внутрішній стан митця, коли він нарешті здобув омріяну свободу. Настільки легкими й душевними видались

мені останні хвилини перегляду, що не хотілось, аби це закінчувалось. Після всього того мороку, що пережив Тарас, бачити його таким щасливим було дуже радісно.

Трохи дивно спостерігати за Шевченком та іншими персонажами в джинсах, і загалом деталями, так би мовити, з майбутнього, але хтось висловив думку, що в цьому виявляється метафоричність фільму, актуальність історії Шевченка та його невмируща художня спадщина. Я б сама не дійшла до висновку, що це геніальний задум режисера, але щось у цьому таки є. А головне – дуже цікаво спостерігати не за шаблонним образом, а реальною людиною з усіма її почуттями.

Анастасія ШАШКОВА, студ.

Оминути цей серіал було б великою помилкою (на матеріалі 2-ї серії)

Тарас Шевченко так чи інакше щораз оживає в наших думках, діях, творах. Якщо ми його не цитуємо, то згадуємо, якщо не згадуємо – він все ще десь неподалік. Шевченко в житті українця – як вода. Без нього нікуди, і не важливо, чи знаєте ви "Заповіт" на пам'ять чи ще ні. Він оживає в різних витворах мистецтва. На жаль, досі я не бачила жодного фільму про Тараса. Що ж, цю жахливу помилку виправила за 40 хвилин перегляду другої серії. Вона нібито зосереджена на дитинстві майбутнього поета. Але однією з найяскравіших рис усього серіалу, на мою думку, є історичні факти. Ми дивимось на життя митця не збоку, не відчужено, а в контексті подій. У другій серії це, наприклад, про поступове знищення української освіти. "Великий реформатор", як його назвали у фільмі, Петро І забороняє книгодрукування, а Катерина запроваджує російську мову замість української у школах.

Малий Шевченко в цей час зростає. Дід Іван віддає хлопця вчитись до дяка-п'янички, там Тарас починає читати, вичитує псалми над померлими і заробляє перші гроші. Як воно – відвідувати стільки похоронів у такому віці? Звісно ж, не минає безслідно. "Тарас змалечку переймався людським горем" – це відлунюватиме у віршах уже дорослого поета. Кажуть, він мав

природжений потяг до добрих людей. Що й змусило покинути того наставника і шукати інших, кращих. Від кожного з них набирався певного досвіду й помалу ставав таким, яким його знаємо.

Сюжет фільму достатньо легкий і зрозумілий. І це добре, бо основне його завдання – познайомити нас із життєвим шляхом письменника. Через спокійні кольори і приємну музику занурюємось у його історію. У фільмі немає швидкого ритму чи спеціальних ефектів, які так часто використовують більш сучасні медіапроекти, але саме завдяки цьому він звучить щиро й ненав'язливо. Кожна сцена ніби підкреслює, що серце великого поета почало битися не в залі слави, а у вузькій хатині серед злиднів, біля батькового ліжка чи під голоси полів і шелест вітру. Глядачі можуть відчутися історію Тараса такою, якою вона є, без зайвих прикрас.

Я не люблю документальних фільмів, бо мені складно зосередитись і дуже швидко набридає, стає просто нецікаво. Навіть якщо це фільм із мистецькими елементами. Але цього разу подивилася від початку й до кінця. Взяти тільки одну сцену – ту, де малий Тарас, якому дуже вже допекли дякові різки, сам лущоє його щосили, а потім іде своїм шляхом геть звідти. І таких яскравих, не побоюся слова, захопливих подій у фільмі чимало.

Аріна БІЛОШИЦЬКА, студ.

Це справді пізнавально й емоційно (на матеріалі 3-ї серії)

Осучаснення літературної основи в кіноверсіях, на мою думку, необхідне і має багато переваг. Це може бути цікавим осмисленням класики з позиції сучасного глядача, особливо для молоді. Саме перегляд такого фільму чи серіалу буде поштовхом, щоб відкрити для себе щось нове. Також важливою умовою стає те, наскільки сценарист, режисер та актори здатні правильно зрозуміти й передати не тільки зміст твору, а й емоції, почуття, думки головних героїв, їх внутрішній світ. Мені після перегляду лише однієї серії дуже сподобалось, тому обов'язково варто подивитися серіал повністю, адже він справді цікавий. Хоч для мене трохи важко дивитись такі серіали, та

мабуть багато хто, як і я, перед переглядом подумали, що нічого нового вже не дізнаємось про Шевченка, але це не так!

У 3-ій серії описується період, коли Тарас був козачком у пана Енгельгардта, і в кінці його віддають до майстра з малювання. Усі події зображуються дуже детально. Також мені сподобалося, що серії озвучує Богдан Ступка, і що використовуються фото того, про що розповідається, уривки з газет, записи з Шевченкового щоденника: це створює відчуття цілісності, допомагає краще зануритися в атмосферу того часу і робить перегляд ненудним. Я б підкреслила тут майстерність сценаристів. Шевченко показаний не лише як відомий поет, а і як звичайна людина зі своїми переживаннями, болем, це допомагає краще його відчути. Варто сказати також про музику, вона лаконічна й підібрана влучно та сприяє глибшому сприйняттю сюжету.

На мою думку, акторський склад підібраний добре. Ярослав Попадюк, який грає молодого Тараса, справді схожий, хоча на початку перегляду мені так не здалося, але далі все-таки переконалась, що дуже добре підібрали актора. Окрім цього, він гарно передає внутрішній світ Шевченка, його вразливість, зокрема той момент, коли його прогнали в конюшню і почали батожити, справді шкода Тараса, можна на якийсь час забути, що це кіно. Інші актори також майстерно вжилися у свої ролі.

Я думаю, що після перегляду цього серіалу варто подивитися ще щось про Шевченка, адже це справді пізнавально. Серіал виконує свою головну роль, зацікавлює та спонукає дізнаватися далі, як у цьому випадку, про особистість митця. Кожному, хто цінує документальні фільми, та й просто українцям варто переглянути весь серіал. На мою думку, таке осучаснення постає не просто черговим фільмом або серіалом, а чимось більшим, бо змушує замислитись над важливими речами, про які часом забуваємо та не цінуємо, наприклад – свобода, несправедливість чи складний вибір у житті. Порівняно з іншими серіалами, цей не став масовим, адже скоріше за все орієнтований на освіченого глядача. Але якщо подивитися з погляду мистецького та освітнього, то це дуже хороша робота.

**У "колонії освічених малоросіян"
(на матеріалі 4-ї та 5-ї серій)**

Четверта серія розпочинається розповіддю про поневолені Російською імперією народи, що дає можливість більше наблизитися до епохи, в якій жив Шевченко. Він приїздить до Петербурга, де знайомиться з художником Іваном Сошенком, а пізніше і з Карлом Брюлловим. Після зустрічі з Брюлловим перебуває в роздумах – чи відпустить його пан Енгельгард? Чи дозволить навчатися в Петербурзькій академії мистецтв? Зрештою сам Карл Брюллов просить за нього, то чому ж ні? Та, на жаль, цього не стається. Натомість молодий поет потрапляє на навчання до маляра Ширяєва, хоча це ще більше загання його в пастку належності системі.

Перебуваючи в самому центрі імперії, серед її верхівки, Тарас відчуває тугу за Україною, усвідомлює, що навряд чи колись зможе належати до кола цих людей, зрозуміти їх. Продемонстровано також і вірші Шевченка тієї доби – вони сповнені почуттями самотності, туги за рідним краєм.

Щемливої атмосфери також додають вдало дібрані музичні композиції, які допомагають ще більше перейти загальним настроєм твору. А сцена з посиденьками в Євгена Гребінки заслуговує на окрему увагу. Цей момент показує єдність українців, які, перебуваючи далеко від дому, все ж пам'ятають своє коріння. Під час вечері вони розмірковують про перебування в Петербурзі, про те, що це місто – "колонія освічених малоросіян". А Шевченко почувається не у своїй тарілці, не поділяє поглядів земляків. Фінальний епізод на мосту наштовхує на думку, що перебування в Петербурзі огидне Тарасові, і найбільше в житті він прагне повернутися додому, в Україну.

У п'ятій серії більше уваги приділяється визволенню митця з кріпацтва. Ця лінія, приправлена точними історичними фактами, не лише емоційно збагачує сюжет, а й додає серіалові глибини та значущості. Емоційний діалог між Ширяєвим і Шевченком. Ширяєв, який пробував стати вільним художником, але отримав відмову, намагається зрозуміти, що знайшли в молодому кріпакові провідні митці тодішньої епохи, котрі так ревно прагнуть для нього свободи. Показано внутрішні поривання

Тараса, який помалу втрачає шанс здобути волю. Це чудово демонструється в моменті на даху, де герой роздумує, а чи не скінчити все тут і зараз? Монолог, яким супроводжується ця сцена, наштовхує на роздуми про те, що зараз могло би бути з українською культурною спадщиною, якби поривання майбутнього автора "Кобзаря" були слабшими.

Деталізація кожного життєвого етапу становлення Шевченка як однієї з наших важливих історичних постатей завдає відповідного тону та допомагає глибше осягнути біографію митця, історію тієї епохи, дізнатися про сучасників, деякі з котрих теж мають важливе значення для України. Фільми також наповнені кадрами з картинами художників, супроводжуються декламацією поезії та музичними композиціями – усе це створює неповторну атмосферу серіалу і спонукає переглянути його повністю.

Богдана ДЕЦИК, студ.

У пораненому серці степу – вільний дух (на матеріалі 6-ї серії)

Це саме той випадок, коли історія перестає бути шкільним параграфом і починає боліти. Я завжди захоплювалась постаттю Шевченка, але ця серія відкрила мені його з абсолютно нового боку: не лише як генія слова, а як людину, що пройшла крізь страждання, зради, заборони, та не втратила внутрішнього світла.

Період після викупу, навчання. Візуально серія дуже стримана: зображення картин, трохи кадрів біографії. І ця стриманість – її найбільша сила. Творці не тиснуть на емоцію, не драматизують штучно, а дозволяють Шевченкові бути самим собою. Це дивовижно: ніколи не думала, що документальна реконструкція може мати такий поетичний ритм. Голос за кадром наче нашіптує, як молитву, уривки з віршів Тараса. І від цього все стає ще ближчим мовби він говорить саме з нами, з тобою, з кожним.

Дуже сильний образ контрасту між внутрішньою свободою і зовнішнім полонем. Тут розкривається ще одна важлива тема: людська гідність. Шевченко в обставинах, які принижують, залишається людиною гідною. Відмовляється доносити, не підлещується, не продається. І в цьому –

найбільший урок для нас, і живих, і ненарождених. Коли компроміси часто стають нормою, приклад Шевченка – не просто моральний орієнтир, а дороговказ.

Ще хочу відзначити, наскільки тонко знято атмосферу. Саундтрек мінімалістичний, але точний. Коли звучить музика – це завжди підсилення глибини моменту, а не фоновий шум. І цей вибір робить перегляд ще більш проникливим. Я б рекомендувала цю серію не тільки як естетичне чи історичне переживання. Це – емоційна ін'єкція, після неї неможливо лишитися байдужою. Це досвід. Серіал загалом – справжнє відкриття, а шоста серія – одна з найлюдяніших. Тут Шевченко не на п'єдесталі, не ікона, не портрет у класі. Тут він живий. Справжній. У пораненому серці степу – вільний дух.

Лада ПОДОЛІНА, студ.

Поезія звучить як внутрішній голос (на матеріалі 6-ї серії)

Я завжди трохи з підозрою ставилась до фільмів, які називають "документально-історичними" або такими, що "розкривають постать класика". У більшості випадків це або нудні біографічні стрічки з тонною закадрового тексту, або щось надто патосне й штучне. Але шоста серія виявилася несподівано живою. Такою, що залишає посмак і бажання перечитати поезію Шевченка.

Розповідь про одну з найважливіших сторінок у житті поета – його викуп із кріпацтва. Це той момент, коли все тільки починається: знайомство з важливими людьми, навчання, підтримка друзів і поява "Кобзаря". Мені сподобалося, що в серії багато уваги приділено не просто подіям, а саме внутрішньому стану Шевченка. Це не "історичний фільм" у шкільному розумінні, де є дата, факт і образ героя. Тут постає жива людина, трохи наївна, мрійлива, але водночас уперта й дуже чесна з собою. І навколо нього – середовище, яке або підтримує, або навпаки – ставить перепони. Особливо добре зроблені сцени з віршами. Їх читають не "для галочки" – вони органічно вплетені в сюжет. Через поезію показують, що Тарас і справді мислить

і відчуває світ саме так: образно, болюче, іноді жорстко. Це не просто література в кадрі, це його спосіб дихати.

Якщо говорити про екранізацію як "переклад" з літератури на мову візуального мистецтва, то можна сказати, що він, переклад, досить обережний. Сценаристи не намагаються змінити акценти чи драматизувати щось заради видовища. Це не осучаснення в класичному розумінні, і не намагання зробити з Шевченка "героя блокбастера". Але разом із тим у стриманості є й мінуси: місцями темп надто повільний, сцени трохи затягнуті, хочеться більше динаміки чи живого діалогу.

Гра акторів – сильна сторона фільму. Особливо варто відзначити Ярослава Попадюка в ролі молодого Шевченка. Він не грає пафосного генія, він просто юнак, але з великою снагою і талантом. І це неабияка удача для фільму. Богдан Ступка, як завжди, глибокий, але в цій серії його небагато: він не на передньому плані. Проте кожна поява якісна, нічого зайвого. Видно, що художники працювали над деталями: одяг, інтер'єри, навіть спосіб освітлення кадру – усе створює відчуття часу. Але іноді це трохи нагадує театральну виставу: можливо, через монтаж або через типову стилістику 90-х.

Окрема подяка сценаристам фільму: вони змогли через історію Шевченка показати щось більше, ніж просто життя одного поета. Це кіно про те, ким є українці, чим живе нація, за що бореться. І попри те, що стрічка знята досить давно, ідея зовсім не застаріла. Навпаки – в наших реаліях вона звучить навіть сильніше. Бо боротьба за себе, за мову, за гідність нікуди не поділась.

Музика тримає фільм на емоційному рівні. Вона не нав'язлива, але додає глибини, створює настрій і вдало підкреслює моменти внутрішнього напруження або натхнення. Завдяки музиці деякі сцени звучать буквально в серці: коли читають вірші, коли йдеться про долю України або момент творчого злету Тараса – саме музика додає цьому потрібної ваги. Ще одне: в цьому фільмі дуже виразний мовний чинник. Українська звучить органічно, природно, не награно.

Після шостої серії мені захотілося подивитися ще. І не тому, що це було надзвичайно захопливо, а тому що відчулась повага до персонажа, до його оточення, до української культури загалом.

Чи можна було зробити цей фільм сучаснішим? Так. Імовірно, інший режисер показав би більше внутрішнього конфлікту або зробив би серіал більш емоційно насиченим. Але, мабуть, у цьому випадку чесніше було зробити саме так, як зробили: без зайвого блиску, зате з внутрішнім стрижнем. І, напевно, саме тому мені захотілося подивитися інші серії. Бо, знаєш, коли після перегляду не виникає втоми, а навпаки – тихе бажання бути трохи ближчою до цього світу, трохи глибше зрозуміти людину з портрета на купюрі – це вже багато. Я не з тих, що зазвичай "кайфують" від фільмів про класиків. Але ця серія залишила після себе щось дуже особисте. Можливо, це через погляди героїв, через поезію, яка не просто "читається", а звучить як внутрішній голос, або ж через атмосферу, де багато повітря, світла, чесності. Цей фільм не намагається мене вразити – він просто говорить тихо і по-своєму. А я слухаю. І це, мабуть, уперше за довгий час, коли запав старий фільм в душу.

Дарина ГРЕШИЛОВА, студ.

Шевченко у Яготині: між творчістю, почуттями та історією (на матеріалі 8-ї серії)

Один із важливих етапів життя Тараса Шевченка – його перебування в маєтку родини Репніних у Яготині. У центрі оповіді – взаємини з княжною Варварою Репніною, що дало змогу творцям поєднати біографічні факти, психологічну драму та мистецьку інтерпретацію історичних подій. Композиційно тут переплетено кілька сюжетних ліній. Однією з них стає епістолярна розповідь княжни, завдяки якій бачимо талановитого митця, котрий привертає увагу аристократичного середовища, але водночас лишається внутрішньо пов'язаним зі своїм походженням. Репніна згадує точну дату народин Шевченка, хоча помилково називає місцем народження Чигирин. Вона добре розуміє його долю кріпака і глибоко співпереживає його життєвому шляху.

Низка мистецьких сцен допомагає розкрити характер героя. Зокрема, епізод під дощем, у якому Шевченко згадує дитячу примовку, підкреслює його органічний зв'язок із народною

культурою. Не менш важлива сцена в галереї маєтку, де Тарас розглядає портрети представників козацької старшини. Сучасники починають називати поета Кобзарем. Це ім'я стає символом національної пам'яті та духовної традиції. Шевченко опиняється на роздоріжжі: спілкується з представниками вищого суспільства, але внутрішньо не може ототожнити себе з ними. Його самоусвідомлення пов'язане передусім із пригнобленою, скривдженою Україною, але такою, що вірить у майбутнє відродження.

Побутові сцени, зокрема епізоди косовиці або чаювання в родині Репніних, створюють реалістичне тло подій. Шевченко приїздить до Яготина як художник, щоб написати портрет Варвариного батька. У процесі роботи вона розповідає про шляхетність і велич свого роду, демонструє його реліквії, зокрема гетьманську булаву, пов'язану з Кирилом Розумовським. Ці сцени підкреслюють контраст між аристократичним походженням Репніної та кріпацьким минулим Шевченка.

Значну увагу приділено психологічному образу Варвари Репніної. Її почуття до Шевченка щирі та глибокі, але водночас драматичні. Героїня усвідомлює соціальну дистанцію між ними і переживає ревності, зокрема пов'язані з Ганною Закревською. Така сюжетна лінія надає серії емоційної напруги та розкриває складність особистих взаємин у середовищі тогочасної аристократії.

Драматичний епізод, пов'язаний із так званим "орденом мочиморд" – товариством, до якого поета часто запрошують приєднатися. Репніна впевнена, що це може негативно вплинути на його долю. Вона відкрито зізнається у своїх почуттях до Шевченка, визнаючи, що не може жити без нього. Однак її ревності спрямовані не лише на Глафіру Псьол, а передусім на Ганну Закревську, з якою поета пов'язують інші почуття. Сестри Псьол справляли на оточення сильне враження своєю освіченістю, вихованістю та близькістю до інтелігентного кола. Саме через це Варвара Репніна спочатку відчувала певні ревності до них: їй здавалося, що їхня присутність і спілкування можуть віддалити від неї тих людей, до яких вона прагнула духовної близькості. Згодом ці почуття послабилися, адже

взаємини між ними стали більш спокійними й доброзичливими, а початкове суперництво втратило гостроту.

Коротко згадується про заручини Варвари Репніної з Левом Баратинським. Батьки виступали проти: Баратинський не мав достатнього матеріального становища а родина Репніних належала до заможного й впливового дворянства.

Низка символічних і побутових сцен. Шевченко прогулюється біля руїн палацу Розумовських-Репніних і розмірковує про минулу славу козацької старшини. Інший епізод пов'язаний із кріпаком Калеником, якого пан Лукашевський посилає з листом до поета в лютий мороз майже босоніж. Цей випадок обурює Шевченка і ще раз нагадує йому про жорстокість кріпосницької системи та лицемірство тих, що називають себе прихильниками української культури.

Паралельно з'являється історичний екскурс. Показано територію маєтку Розумовських-Репніних і згадано легенду про Кирила Розумовського, який нібито перевіз палац із Києва до Яготина. Згадуються декабристи, що перебували в цьому середовищі, а також бібліотека Репніних, де, за переказами, Шевченко знаходив заборонені цензурою книги. Ці історичні деталі поглиблюють контекст і підкреслюють зв'язок поета з інтелектуальними та опозиційними колами свого часу.

Важливе місце в сюжеті займає тема творчих задумів поета. Саме в Яготині Шевченко усвідомлює необхідність створення видань, що служитимуть народові: альбому "Живописна Україна", поетичної збірки "Кобзар" та освітнього букваря для селянських дітей. Водночас відчуває дедалі більший психологічний дискомфорт через надмірну увагу княжни, чия прихильність поступово стає очевидною для всього оточення.

Фінальні епізоди відсилають до подальшої долі поета, зокрема до періоду солдатчини. Символічний образ верби, вирощеної Шевченком у казахських степах, підкреслює його незламність і духовний зв'язок із батьківщиною. Водночас висловлюється думка про те, що особисте життя поета могло скластися інакше, однак саме життєві випробування значною мірою сформували його як митця.

Найбільше сподобалося те, що кінострічка показує не лише національного поета, а й людину з власними переживаннями та складними особистими стосунками. Цікаво побудована сюжетна лінія взаємин із Варварою Репніною, через яку показано Шевченка очима аристократичного середовища. Сцени в маєтку Яготина, прогулянки біля палацу, побутові епізоди з косовицею чи чаюванням створюють переконливе історичне тло. Водночас деякі моменти сприймаються менш переконливо. Через велику кількість сюжетних деталей та історичних відступів окремі епізоди постають перевантаженими інформацією. Іноді події змінюються досить швидко, тому частина важливих сцен, як-от розвиток почуттів Варвари Репніної до Шевченка, могла б бути показана глибше. Деякі історичні пояснення подаються коротко, через що вони більше нагадують довідкові вставки, ніж повноцінні драматичні епізоди. Проте загалом створено цілісне враження і розкрито важливий період життя поета.

Єлизавета КУРМІН, студ.

У пошуках долі (на матеріалі 9-ї серії)

Сюжет обертається довкола створення альбому "Живописна Україна" – проекту, покликаного подарувати свободу родині Шевченка. Особливої уваги заслуговує майстерна інтеграція в полотно сюжету постатей українських інтелектуалів, серед яких яскраво вирізняється Пантелеймон Куліш. Ліричні відступи за участю "молодшого товариша" – так поблажливо називав його Шевченко – стають емоційними та філософськими вузлами розповіді. Ці сцени підкріплені глибоким візуальним і звуковим символізмом: вони занурені в особливу напівтемну, камерну кольорову гаму, котра нагадує класичні полотна. Антураж аристократичних віталень, наповнених книгами, вишуканими меблями, приглушеним світлом свічок, різко контрастує з просторим, але аскетичним побутом молодого Тараса та вулицями київського Подолу.

Подібний до інтимної сповіді митця, цей фрагмент робить межу між реальністю та ілюзією прозорою, наче ранковий туман над Дніпром. Автор проводить нас за лаштунки творчого

процесу, де творче марення виступає не як хворобливий стан, а як священний простір, де народжуються образи. Екранне втілення цієї рефлексії позбавлене зайвого патосу, натомість сповнене тихої, майже містичної напруги. Постає відчуття, ніби пам'ять поета перетворюється на живе полотно: обличчя людей, бачені колись мигцем або лише уві сні, вириваються із темряви небуття. Це опис тендітності людського існування: образи зникають примхливо, і жодні зусилля волі, здається, не здатні їх утримати.

Один із найсильніших моментів – розмова в розкішному екіпажі, де через камерність кадру підкреслюється драматизм зустрічі. Режисерська майстерність тут проявляється у створенні майже клаустрофобного простору, де за зачиненими дверима берлина стикаються не просто двоє людей, а дві несумісні системи цінностей. Співрозмовник Шевченка постає в образі "освіченого ката". Його голос спокійний і впевнений; він говорить мовою "турботи", маскуючи нею витончену форму приниження. Коли звучить теза про придатність української мови лише для анекдотів, виникає відчуття, ніби поділяєш фізичний біль поета. Це момент глибокої емоційної напруги: імперія готова "любити" Шевченка, готова возити його в "каретах", але тільки за умови, що він зречеться своєї суті, перетворившись на талановиту іграшку для розваги знаті. Реакція Шевченка – вибух прихованого гніву, відкладеного роками в душі колишнього кріпака. Його лаконічне, але різке "Зупиніть!" звучить наче вирок усій системі фальшивого меценатства. Вихід поета з карети в нічне нікуди – це потужний візуальний образ. Туман, що поглинає постать Тараса, символізує невідомість і самотність, на котрі він свідомо прирікає себе заради правди. Це акт онтологічного вибору: краще бути самотнім пішоходом у рідному тумані, ніж гостем у золоченій кареті ворога. Ця сцена залишає по собі гіркий присмак. Усвідомлення того, наскільки дорогою була ціна внутрішньої свободи.

Смерть близького друга, Якова де Бальмена, стає для Шевченка не просто особистою втратою, а болючим усвідомленням процесу перемелювання людських долів імперією, безжальним доказом

знецінення людини тоталітарною системою. Для неї геній – лише гарматне м'ясо або статистична одиниця, приречена на викреслення зі списків. Імперія використовує таланти як засіб для примноження власних територій та статків, залишаючи поетів наодинці з їхніми розчаруваннями. Для Тараса це стає початком періоду внутрішньої темряви. Вона залишає митця наодинці з важкими трьома літами.

Подорож додому на Черкащину відкриває одну з найболючіших сторінок особистого життя поета – історію кохання до Феодосії Кошиць. Їхні стосунки, сповнені надії на родинне щастя, розбилися через жорстокий спротив батька дівчини. Називаючи Шевченка "гайдамакою", що прагне перевернути світ, священник відмовляє у благословінні, фактично прирікаючи обох на страждання. Ця невдала спроба одружитися стала для Тараса фатальною: попри подальші пошуки простої та щирої супутниці, він назавжди залишився наодинці зі своєю славою в "холодній хаті". Розлука в цьому суворому світі виявилася сильнішою за Федосію: її розум потьмарився, і вона згасла в сутінках божевілля.

На позначці 01:01:11 оповідь затуляє у вогняний вир творчого екстазу на межі зі смертю. Майстерно змальовано зиму 1846 року поза межами календаря, де хворий, виснажений лихоманкою Шевченко перетворюється з "некласного художника" на безсмертний голос нації. Цей фрагмент – справжня симфонія болю та прозріння. Виникає відчуття задухи тісної кімнати в Переяславі, де народжується український логос. Перелік творів – від запеклого послання "І мертвим, і живим..." до пророчого "Заповіту" – звучить як удар набату. Це момент, коли приватне страждання людини розчиняється в колективному горі народу, а перо поета стає скальпелем, розтинаючи нариви імперської дійсності.

Особливої емоційної напруги сценарний план досягає там, де кадри розритої могили та стін Богданової церкви супроводжуються гострим, лезоподібним усвідомленням: ці "Три літа" спалили в поетові все мирське, залишивши тільки чистий вогонь пророцтва. Музичний супровід та візуальний ряд тут працюють у нещадному унісоні, створюючи образ людини – тієї, котра свідомо приймає свій хрест. Стає очевидною приголомшлива

істина: найбільші скорби українського духу були викувані в горнилі нелюдського болю та абсолютної самотності. Введення в канву фільму пісні "Стоїть в селі Суботові" у виконанні гурту "Кому Вниз" – геніальний хід режисера. Голос Андрія Середи з його готичною глибиною та майже потойбічною вібрацією накладається на кадри, де камера плавно, але невблаганно вихоплює з натовпу обличчя молодої беркутянки. Крізь прозоре забрало шолома, з-поміж закритих рядів вартових режиму, видніються лише сповнені смутку очі дівчини-спецпризначенки. (*Чи не в Катерининому роду вона правнучка?*)

Це вже не просто читання віршів: сама історія гуркоче, промовляючи крізь віки. Неможливо втримати сльози, коли бачиш ці засніжені хрести та холодні стіни храму під суворий індустріальний ритм. У цьому поєднанні відчувається нестерпний біль Шевченка за "розриті могили", але водночас і неймовірна потужність. Коли музика сягає піку, а диктор називає Шевченка "Єремією України", кордон між екраном і реальністю зникає. Ця сцена – найвищий емоційний реєстр усього серіалу. Вона доводить: Шевченко – це не минуле, це пульсуючий нерв сучасності. Після перегляду цього фрагмента западає довга тиша, сповнена роздумами про нашу сутність та славу, яку доношуємо.

Фінальний акорд дев'ятої серії – це не просто завершення біографічного циклу, це вихід у простір чистого міфу. Кадр із кометою, що розрізає нічне небо над Києвом, зациклює оповідь, повертаючи нас до початку серії, але вже з цілком іншим, трагічним і величним усвідомленням. Якщо на початку фільму комета слугувала історичним передвісником лиха – повені та землетрусу, то у фіналі цей образ трансформується в космічний масштаб особистої долі поета. Коли камера фіксує цей рух у порожнечі, виникає нестерпно щемливе відчуття: людина – смертна, поет – переслідуваний, але його ідея – космічна константа, котру неможливо загасити жодними указами чи кайданами.

Кіноепопея заслуговує на увагу кожного, хто прагне вийти за межі підручників: це розповідь про генія, який, попри жорстокість обставин, умів кохати, мріяти й присвячувати кожен подих Україні.

**Від документальної історико-біографічної драми
до елементів мелодрами та еротичної естетики
(на матеріалі фільму "Поет і княжна")**

Цей фільм, створений на основі 8-ї серії, ніби втілює цікавий перехід від документальної історико-біографічної драми до елементів мелодраматичної, частково еротичної естетики. Таке жанрове переосмислення може викликати суперечливу реакцію в поціновувачів класичного образу Тараса Шевченка, яке складалося в суспільстві протягом багатьох десятиків років. Відбувається деконструкція канонізованого та в дечому стереотипного лику поета: від ідеологічної постаті до живої людини з особистими почуттями, переживаннями, суперечностями.

Кінотворці свідомо відходять на крок від традиційного сприйняття митця, натомість пропонуючи глядачеві іншу варіацію: людина, а не символ. Один з основних конфліктів у фільмі – зіткнення особистих почуттів із соціальною ієрархією, де і Варвара, і Тарас – заручники своїх станів. Їхнє єднання майже неможливе в контексті історії та суспільних рамок. Ця історія додає атмосфері фільму трагічної ніжності та романтики.

Якщо говоримо про Тараса, то поет постає головним героєм, який переживає написане у віршах, а в сумі з полотном приреченого кохання його образ оживає. В історичній та культурній спадщині митець залишався затятим борцем, але самотнім в особистому житті, що лише підкріплювало його образ. Кіноверсія переосмислює це, він і далі самотній, але що за шлях його до цього привів, які вибори та обставини вплинули?

Фільм руйнує шкільний канон постаті митця, ба більше, провокує подальші полеміку та обговорення. Візуалізація емоційної, насиченої почуттями сторони усталеного образу Тараса Шевченка була б дуже корисною не тільки для саморозвитку, а й для наочного доповнення до освітньої програми, наприклад, школярів.

Данило Тимошенко, студ.

**Ремейк був би дуже популярним
(щодо 2-серійного фільму "Братство" та всієї кінопопеї)**

Я вважаю, що весь цей серіал **повинен бути** на ДЗ у школах, бо має достатнє культурне значення. Це велика, потужна робота, та ще й цікава. Тому має гарний потенціал, який не буде нудно дивитися. А можна уявити, як діти не люблять читати.

Проте якість серіалу в плані графіки, на мій погляд, застаріла. Та й зручного сайту, де його можна буде цілком подивитися, теж немає. Тож пропоную перезняти серіал, не додаючи нічого нового, просто кадр у кадр повторити оригінал, але вже у максимальній якості, щоб він і через сто років мав чудовий вигляд та щоб і тоді люди із задоволенням його дивились.

Це дасть простий і якісний спосіб поринути в наше минуле, не забуваючи досягнень.

Лада Подоліна, студ.

"Тарас. Повернення": гарна обгортка без вмісту

Літературна основа – документи та свідчення з періоду заслання Тараса Шевченка, художня реконструкція; жанр – історична драма; стиль – реалістично-документальний.

Сюжет крутиться навколо останніх днів заслання Тараса в Новопетровське укріплення, де відбувається його конфлікт із імперською владою та солдатчиною. Хронологія трохи скаче, але це навіть добре: не плутає, а навпаки додає емоційної напруги й драматизму. Та й цікавіше, ніж якби просто по пунктах розповідали біографію.

Дивилася цей фільм із щирим інтересом і надією: адже не так часто українське кіно звертається до постаті Шевченка, та ще й у форматі повнометражної історико-біографічної драми. І перші кадри справді надихають: чудова зйомка, вивірені костюми, добре дібрана музика створюють відчуття художньої цілісності, навіть атмосферної медитативності. Операторська робота викликає захоплення, а пейзажі ніби відсилають до живописних полотен самого Тараса.

Але з кожною хвилиною стає дедалі сумніше. Бо за цією зовнішньою красою не стоїть глибина. Сюжет виявляється надто

розмитим, конфлікти – слабкими, а головне – зникає постать самого Шевченка. Так, його фізично багато в кадрі, але внутрішньо його немає зовсім. Він мовчить, іноді сердиться, іноді ходить туди-сюди – але де поет? Де пристрась до слова, де боротьба духу, де хоча б натяк на те, чим жила ця видатна людина? Якщо уявити, що глядач нічого не знає про Шевченка, – він точно не зрозуміє, чим цей мовчазний дядько в степу заслужив таку увагу. Його переслідують, кидають у заслання, він багато страждає – але без жодного контексту все це втрачає сенс.

Фільм ніби намагається передати велич і трагізм через мовчання, через довгі погляди, паузи. Але коли ці паузи розтягуються на десятки хвилин, а за ними нічого не стоїть, виникає відчуття порожнечі. Деякі сцени настільки затягнуті, що хочеться перемотати, подивитись на годинник, аби зрозуміти, скільки ще. Темп надто повільний, а драматургії фактично нема. Кульмінації не настає: усе пливе, як сон без ясного змісту.

Щодо акторської гри – враження змішані. Борис Орлов у ролі Шевченка намагається грати глибоко, але в його виконанні персонаж здається емоційно пласким. Можливо, це задум режисера (Олександр Денисенко): зробити Тараса мовчазним спостерігачем, але тоді постає питання: а для чого цей образ узагалі? У ньому немає внутрішнього конфлікту, немає динаміки розвитку, немає сили, яку ми асоціюємо з Шевченком. Актори другого плану грають навіть краще – живіше, природніше.

Якби мені дали зняти власну версію, я зробила б акцент на поезії. Не лише як на цитатах, а як на способі мислення Шевченка. Можна було б показати, як у його уяві оживають образи, як у голові звучать вірші, ще до того, як вони потрапляють на папір. Я вплела б у сюжет його творчі видіння – можливо, навіть із елементами анімації чи театральної образності. Так ми б побачили не просто що відбувалося, а що він відчував. І замість гнітючої тиші – більше внутрішнього руху, більше його боротьби не тільки з владою, а з самим собою, зі страхами, із втратою надії. Це був би не портрет на стіні, а живий, думливий, емоційний чоловік, у якого болить душа за народ – і вірші стають цим болем.

Особливо засмутила відсутність теми творчості. Майже не згадується, що Шевченко – поет. Він не пише, не читає, не цитує, не сперечається, не палає словом. Його мовчання не загадкове, а порожнє. Це дивно: адже фільм саме про письменника, і з усіх його багатограних сторін автори обрали... мовчанку?

Можливо, хтось побачить у цій стриманості глибину, символіку, алюзії на ув'язнення духу, але для мене це радше промах, ніж шедевр. Зробити фільм про людину, яка формувала націю словом, і не дати їй цього слова... Замість живого Шевченка нам показали його красивий силует у гарному об'єктиві.

При цьому я щиро рада, що українське кіно розвивається. Навіть якщо не всі проєкти ідеальні, сам факт, що ми намагаємось говорити про важливе, осмислювати своїх героїв крізь сучасну призму, – великий крок уперед.

Ольга Нікішина, студ.

Не монумент, а людина (перлина українського кінематографу)

Назва фільму Володимира Денисенка "Сон" (1964) одразу відсилає до найвідомішого твору Тараса Шевченка, змушуючи очікувати екранізації, та насправді ця назва набагато глибша, адже саме навколо "Сну" розгортається особиста трагедія митця, котру й зображено у фільмі. Ця "комедія" стала найбільшим досягненням та водночас покаранням поета, його найбільшою гордістю та жалем.

Здавалося б, стільки всього вже було сказано про мінливу долю митця, про його життя й боротьбу, але цей фільм зовсім інакше все розкриває: не лише розповідає відому історію, а зображує її – оживляє, змушує переосмислити постать Шевченка, розкрити для себе нові сторони його особистості.

Цей фільм руйнує типовий образ Тараса, що сформувався під впливом радянської освіти, показує, що Шевченко – не кам'яна постать, а людина, що жила, кохала і творила, що мала почуття і клопоти. Фільм ніби занурює нас у вир спогадів та думок поета, даючи можливість краще пізнати його внутрішній світ, що часто лишається незнаним через концентрацію на величі та могутності.

Щодо технічних чинників фільму, то тут важко оцінити, адже я не дотична до цієї сфери та не можу бути об'єктивною, але

мені дуже сподобалася загальна атмосфера фільму. На мою думку, режисер зміг передати українську ідентичність без шароварщини та надмірного пафосу, фільм зображує справжній побут українців 19 століття – наче такий близький, але водночас досі неосяжний; усе: від костюмів до мови героїв – працює на створення особливої естетики.

"Сон" став не просто перлиною українського кінематографу, а справжнім дивом, адже його теми – абсолютно неприйнятні в радянському союзі, отримали належні визнання й увагу в добу відлиги. Навіть зараз – понад 60 років після прем'єри, сюжет фільму лишається актуальним і цікавим, його реалізація – гідною та переконливою, а гра акторів і режисерська робота досі вражають.

Анатолій Ткаченко, студ.

Кіновтілення біографії генія як протиотрута ритуалізації

Окрім суто мовностилістичного редагування (підвищення грамотності – ще одна прагматична мета таких "ДЗ"), я свідомо не втручався в студентський полілог довкола серіалу "Тарас Шевченко. Заповіт" та інших фільмів шевченкіани. Прагнув насамперед вислухати їхні думки, враження, висновки і не нав'язувати власних. Тим паче, що деякі з них висловив у ході попередніх обговорень і на засіданні круглого столу, названого так, як і ця стаття.

Наприклад, щодо фільму В. Денисенка "Сон", зокрема того епізоду, що найбільше вражає емоційно: Тарас біжить, гукаючи "Я вільний", а петербурзька вулиця ніби розходиться в боки, розступається перед ним. Чудова операторська робота, але й акторська – ще студента Івана Миколайчука, який тоді паралельно знімався в "Тінях забутих предків".

Або про епізод у 5-ій серії епопеї, де Тарас у виконанні Ярослава Попадюка, фарбуючи покрівлю петербурзького будинку, ледь не наважується на самогубство, а дівчина, що мисе вікно навпроти, сприскуючи його цілком теперішнім балончиком, – ніби доля з майбутнього і водночас утілення всіх оспіваних ним у майбутньому жінок, спрямувавши на хлопця дзеркальцем зайчика, свариться пальчиком і відвертає від непоправного. А музичний супровід, а закадровий голос Богдана

Ступки, і далі він сам, у циліндрі, смокінгу й метелику, – все це геніальні знахідки творчого колективу.

Або про блискучу гру Тараса Денисенка в "старших" серіях, надто ж у завершальних сценах 9-ї: сидить на березі Дніпра, згадує про друзів, про Кирило-Методіївське братство, по обличчю перебігає дивовижна гама почуттів, а той-таки закадровий голос повідомляє, що через рік його заарештують на цій переправі, але він знає, що вже собі не належить. І далі, як іще один заповіт, проникливий голос Денисенка-Тараса: *"Чи ми ще зійдемося знову...": "Свою Україну любить, / Любить її... Во время лете, / В ostatню тяжкую минуту / За неї Господа молит"*.

Не в усьому можна погодитися з надто суворими присудами Лади Подоліної щодо фільму "Тарас. Повернення", знятого братом Тараса і сином Володимира Денисенків Олександром (у серіалі він грав роль священника, батька Феодосії Кошиць). А тут ставив перед собою інші завдання: показати, як навіть після указу про звільнення царські посіпаки робили все, щоб не випустити митця на волю. А також про його стосунки з солдатами й офіцерами, з Усковою та її чоловіком, з казашкою Катєю, з повстанцями. Там є й пригодницькі елементи, навіть дуель... У своїх інтерв'ю Олександр Денисенко заявляє, що популяризувати вірші Шевченка не бачив потреби, хай, мовляв, читають, хто не знає. А затягнуті сцени саме й покликані показати нестерпність очікування оголошеної волі.

А втім, це рецензії, враження, відгуки першокурсників, учорашніх школярів, яких було нелегко навернути до перегляду часом і однієї 40-хвилинної серії: іноді навіть обіцяні бали не допомагали, дехто вдавався до послуг ШІ, а той усе плутав, аж поки таки не вийшли на матеріали "касетної" статті. "А можна уявити, як діти не люблять читати" (Данило Тимошенко). І не тільки через ШІ, а й через непозбутню школярську ритуалізацію постаті Шевченка. Тож не лише подивитись, а *пережити* – це вже випити живлющу протиотруту від ритуалізації. Маю ще дві статті на цю тему, але з огляду на догматичні вимоги до публікацій не посилаюсь на них, а більше посилатись ні на кого, крім, хіба більш узагальненої статті С. Тримбача (Тримбач, 2025).

Дискусія і висновки

Новітній синкретизм різних видів мистецтва існує в нас уже понад століття. Але кінодраматургія – різновид драматургії як роду – досі не фігурує в літературно-мистецькій аналітиці. Драматургію досліджуємо і в сув'язі з її театральним утіленням, і окремо, а кінодраматургії та її генології "не бачимо", навіть за часів усебічної візуалізації інформаційного простору. Таке становище, надто ж у філології, потрібно виправляти.

В епоху тотальної візуалізації, інформативної перенасиченості, залучення ІІІ до освітнього процесу назагал згасає інтерес до читання літературно-мистецьких текстів. Здобувачі освіти активно послуговуються скороченими переказами літературних творів, чималий асортимент яких щедро надає інтернет упереміж із улізливою рекламою лудоманії, порнографії, "легких" заробітків на сумнівних махінаціях, шахрайстві, навіть зраді Батьківщини.

Один із ефективних засобів педагогічного спротиву розмиванню естетичних критеріїв та інформаційній навалі – завдання прочитати художній твір, біографію митця, переглянути знятий на цій основі кінофільм і здійснити порівняльний аналіз перекодування літературного чи літературознавчого тексту в кінотекст. Це дає змогу зацікавити літературним першоджерелом та його побутуванням у спорідненому виді мистецтва, а також боротися з наростаючою в суспільстві безграмотністю. Вдячний матеріал для виправлення такого становища – творчість Т. Шевченка, що посідає в нашому інтермедіальному просторі вагоме місце. Лише сам огляд відповідних матеріалів зайняв би чимало місця, тому в цій "касетній" статті ми обмежилися роздумами з приводу документально-мистецької кіноопеї "Тарас Шевченко. Заповіт" і дотичних до неї творів. Стаття складається зі студентських рецензій на окремі серії цього проєкту і дотичних до нього фільмів, із безпосередніх вражень, що відбивають спектр сучасних настроїв молоді, та з викладачового упорядкування й обрамлення.

Окрім суто мовностилістичного редагування (підвищення грамотності – ще одна прагматична мета таких "ДЗ"), я свідомо не втручався в студентський полілог. Прагнув насамперед вислухати їхні думки, враження, висновки і не нав'язувати власних. Навіть студенти-філологи, на жаль, дуже слабо обізнані з найбільшими

здобутками української кінодраматургії, її взаємодії та синестезії з першоджерельними літературними текстами. Такий стан опанування знань спричинений і неприродними умовами сучасного навчального процесу, що відбувається то очно, то заочно й переривається постійними повітряними тривогами, вимиканнями світла й тепла, міграціями тощо.

Наше кіно, попри несприятливі умови, а то й усупереч їм, живе й розвивається, про що свідчать і нові документальні та мистецькі стрічки, як і те, що в коротких списках "Оскара"-2026 опинилися шість фільмів, пов'язаних з Україною. Употужнювати цей успіх покликані молоді покоління гуманітаріїв – і кіномитців, і філологів. Із вірою в такий гепі-енд, під акомпанемент чергових вибухів та зникнення/з'яви світла й писалася ця "касетна" стаття.

Внесок авторів. Антолій Ткаченко – ідея, редагування, обрамлення, висновки; студенти – рецензії, відгуки.

Список використаних джерел

Тримбач, С. (2025). Тарас Шевченко в українському кіно: рефлексії українського міфу. *Шевченкознавчі студії*, 1(28). ВПЦ "Київський університет".

References

Trymbach, S. (2025). Taras Shevchenko in Ukrainian cinema: reflections on the Ukrainian myth. *Shevchenko Studies*, 1(28). VPC "Kyiv University".

Отримано редакцією / Received: 10.04.26

Прорецензовано / Revised: 15.04.26

Схвалено до друку / Accepted: 26.05.26

Опубліковано / Published: 29.05.26

Anatolij TKACHENKO, DSc (Philol.), Prof.

ORCID ID: 0009-0005-1268-1696

e-mail: anatolijtkachenko58@gmail.com

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Students

specialty "Literary creativity, Ukrainian language
and literature and English language"

e-mail: literaturna10@gmail.com

SHEVCHENKO IN INTERMEDIAL PARAMETERS

In the era of information overload and the involvement of AI in the educational process, interest in reading is fading. Students are actively using abridged versions of literary works, a considerable assortment of which is provided by the Internet,

interspersed with sneaky advertising of gambling, "easy" earnings from dubious scams, fraud, and even treason.

One of the effective means of pedagogical resistance to information aggression can be homework: read a work of art, a biography of the artist, watch a film based on it, and conduct a comparative analysis of the transcoding of the original text into a film text. This helps to interest in the literary source and its existence in a related art form, as well as to combat the growing illiteracy. A grateful material for correcting this situation is the life and work of T. Shevchenko, which occupies a significant place in our intermedia space. In this "cassette" article, we limited ourselves to reflections on the documentary-artistic epic "Taras Shevchenko. Testament" and works related to it. The article consists of student reviews of individual series of this project and related films, direct impressions that reflect the spectrum of contemporary youth sentiments, and the teacher's arrangement.

Apart from purely linguistic and stylistic editing, I deliberately did not interfere in the student polylogue, striving to listen to their thoughts, impressions, and conclusions and not impose my own. Such an approach will help free the figure and work of the world genius Taras Shevchenko from scholastic ritualization, humanize it, and bring it closer to young recipients at a distance of the heart.

Even philology students, unfortunately, are very poorly acquainted with the greatest achievements of Ukrainian film dramaturgy, its interaction and synesthesia with primary literary texts. This state of knowledge acquisition is also caused by the unnatural conditions of the modern educational process, which takes place either in person or in absentia and is interrupted by constant air alarms, power and heat outages, migrations, etc.

Our cinema, despite adverse conditions, or even contrary to them, lives and develops, as evidenced by new documentary and art films, as well as the fact that six films related to Ukraine were on the shortlists of the 2026 Oscars. Young generations of humanitarians are called to strengthen this success.

Keywords: *Ukrainian literature, cinema, intermediality, Internet resources, visualization, documentary-artistic film-making Shevchenko.*

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.